

HALİKARNAS BALIKÇISI

Arşipel

Balıkçı'nın kitaplarına girmemiş yazılarından
derleyerek hazırlayan:
Şadan GÖKOVALI

BİLGİ YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

Halikarnas Balıkçısı (yaşamöyküsü)	7
“Balıkçı” ve “Arşipel”	9
38 Yıl Önce Kutlanan “50. Sanat Yılı” ve “Balıkçı Haftası”	11
Cavit Yamaç’ın “Halikarnas Balıkçısı” Yazısı	13
Ömer Vefa’nın “Balıkçı Haftası” Yazısı	23
Yedi Canlı Elif Kız	25
Güzellik, Gülüş ve Sevgi Tanrıçası Afrodit	28
Denizin Altındaki Kayık Demirleri	39
Kroisos ve Solon	44
Uygar Dünyayı Uğraştıran Yeni Kazı ve Buluşlar	50
Beycesultan Kazıları: Dört Bin Yıllık Meyhane	55
Eski Yunanistan’da Fuhuş	59
Artemis ve Apollon’un Doğum Yeri Ortigia	63
Akdeniz, Ege ve Arşipel	68
“Lucius” Altın Eşek	73
Batı Anadolu Beş Bin Yıl Moda Merkezi Olmuştur	78
Anadolu’nun Büyük Kadın Amirali Halikarnassoslu Artemisiya	82
Dolar’ın Kökeni	86
Bir Ayetteki Tanrılar	90
Ayetteki Menat	96
Eski Yunanistan’da Kölelik	103
İnsan Kurbanı	109
Klasik Dönemde Gılam (Gılman) Sevgisi	115
Etrüsklerin Kan Grubu	121
Dünya Çapında	127

Neşideler Neşidesi (Şiirler Şiiri)	130
Troyalı Helen Filmi	142
Türkler Batı Dünyasını İki Kez Mahvolmaktan Kurtarmışlardır	146
Anadolu'da Tarihten Önce Kadın	152
Tarihten Önce Ege Kadını	156
Anadolu Kadını Roma Zamanında	159
Eski Anadolu Kadınları –Eski Mısır’la İlişki–	163
Farmakos (Dinsel İnsan Öldürülümü)	167
431 Ephesos Konsülünün Türklere Etkisi	171
Atların Evcilleştirilmesi	174
İzmir Nasıl Kuruldu?	177
İzmir’in Plajları	181
Resimler	185

HALİKARNAS BALIKÇISI 1890-1973

“Tarih sahibi” Sadrazam **Cevat Paşa**’nın kardeşi, tarihçi-yazar-vezir **Mehmet Şakir Paşa** Girit’te sefirken,^{*} eşi **İsmet Hanım**, 16/17 Nisan 1890 gecesi bir oğlan doğurdu. Çocuğa, anasının o gece düşünde **Musa Peygamber**’i görmesi dolayısıyla “**Musa**”, amcasının ve babasının adlarından ötürü “**Cevat Şakir**” adları verildi.

Musa Cevat Şakir’in çocukluğu, babasının atandığı Atina/Faleron’da, beş yaşından sonra İstanbul/Büyükkada’da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken **M.C. Şakir**, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükkada Mahalle Mektebi’nde okudu. İngilizceyi hayli iyi kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi.

Kendisi, kendini bildi bileli denizci olmak istiyordu. Ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere’nin Oxford Üniversitesi’ne gönderildi. Orada “Yakın Çağlar Tarihi” bölümünde öğrenim gördü. Bu arada, Oxford’un ünlü kitaplığından yararlandı.

Yurda dönünce İstanbul’da, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi (1910-1925).

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 günlü sayısında, “Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?” başlığı ve **Hüseyin Kenan** imzasıyla yayımlanan yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum’a sürüldü. Cezası-

^{*}) *Meydan Larousse* (XI/710-a) “Resmo kumandanı”; *Osmanlı Tarihi* (**Enver Ziya Karal**, VIII/143) “komiser” diyor.

nın son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bodrum'un Karia çağındaki adından esinlenerek **Halikarnas Balıkçısı** takma adını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınıp tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu.

Servet-i Fünun, *Cumhuriyet* ve daha sonra *Demokrat İzmir* gibi dergi ve gazetelerde **Halikarnas Balıkçısı** takma adıyla yazdığı yazı, hikâye ve romanlarla uluslararası üne kavuştu.

Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947'de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da "manevi oğlu" **Şadan Gökovalı** ile birlikte seçtiği yerde gömüldü.

“BALIKÇI” ve “ARŞİPEL”

Balıkçı Baba için ödünsüz ve çıkar gözetmeyen çalışmaları bilenlerin sıkça söyledikleri söz:

“Adam’ın ölüsüne yılda bir kitap yazdırıyorsun!..”

Balıkçı, 13 Ekim 1973’te bu dünyadan göçtü.

Okuduğunuz “Önsöz”ün altındaki tarih: 13 Ekim 1992.

Hesapça, **Balıkçı**’sız geçirdiğimiz dünya yıllarının yirmincisine giriyoruz bugün. Lütfen bir de, elinizdeki kitabın “Bütün Eserleri” dizisindeki numarasına bakınız: “20” (Yirmi).

Balıkçı dostu dostlarım haksız mı?

Yaşayanların çoğunun yılda bir kitap okumadığı, okuyamadığı günümüz Türkiyesinde; **Balıkçı**’mızın bu dünyamızda olmadığı 20 yılda, okura aynı sayıda kitap sunuldu...

Bunları övünmek ya da kimilerine eleştiri yöneltmek için yazmıyorum. **Balıkçı**’nın bir sözü hep güç veriyor bana:

“Ölsem, ölüm bana galebe çalmamış olacak, çünkü Şadan var..”

“Arşipel” ve Öyküsü

Bilenler bilir; **Balıkçı**’nın gazete, dergi köşelerinde kalmış yazılarından her yeni kitap kotarışımın öyküsü, bir kitap olabilir. Gelelim, *Arşipel*’in öyküsüne...

Balıkçı’nın, bodrum kata indirilmiş birkaç çuval kesiminin, ıslanarak işe yaramaz hale geldiği bir gerçek. Ayrıca, *Dalgıçlar*’ın önsözünde belirttiğim, “**Balıkçı**’nın bana bıraktığı paşa biçilmez evrak arasında”, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış yazıların kesikleri de vardı. Ancak bunların çoğu ek-sik, yırtık ve tarihsizdi. Bazılarının yayımlandığı gazete ya da dergiler belirsizdi...

Bunları, daha fazla aşınmasınlar diye kartonlara yapıştırıp, fotokopilerini çektirerek tape ediyordum. Fırsat buldukça, Milli Kütüphane (İzmir) belgeliğinde keşif araştırmaları yaparak, bulduğum **Balıkçı** yazılarını not ediyordum.

Bu arada, gerçek **Balıkçı** severlerden, dostum **Argun Ata-oğuz**, Milli Kütüphane'deki gazete koleksiyonlarında **Balıkçı** yazısı avına çıktı. Unutulmasın; yaklaşık yarım yüzyıllık gazete ciltleri, dokunsanız dağılacak durumdaydı. Milli Kütüphane Müdürü dostum ve TRT'den çalışma arkadaşım **Ali Rıza Atay**, ciltlerden fotokopi alınmasına haklı olarak izin vermiyordu.

Geriye tek yol kalıyordu: Yazıları elle yazmak ya da banda okumak ve resimlerin fotoğrafını çekmek...

Biz de öyle yaptık. Başta sevgili Argun olmak üzere, bazı yakınlarımızla yazıları devşirdik; kullanılması zorunlu resimlerin fotoğraflarını, İzmir'in sayılı objektif ustalarından **Zeki Pordoğan** çektirdik. Hepsine teşekkür borçluyum.

"Arşipel", Ege Denizi'nin ilkçağdaki adı: "Arşipelagos", "Eski Deniz" anlamına geliyor. Bu denizde ada çok olduğu için, nice dünya dilinde "takimada" yerine "Arşipel" sözcüğü kullanılıyor.

Homeros'un "şarap renkli" dediği, **Balıkçı**'mızın çok sevdiği "Arşipel"i, bu kitaba ad seçtik. "Arşipel"de; taşıyla, toprağıyla, insanıyla, bitkisiyle, hayvanıyla Anadolu var.

Anlamışsınızdır:

İlginiz sürdükçe, gücüm yettiği sürece, **Balıkçı** üretimini sürdüreceğim.

Balıkçı dostluğuyla...

Şadan GÖKOVALI

İzmir, 13 Ekim 1992

38 YIL ÖNCE KUTLANAN “50. SANAT YILI” VE “BALIKÇI HAFTASI”

Bilmiyordum. Bu kitabı var etmeye çalışırken, İzmir Milli Kütüphane’de, *Demokrat İzmir* gazetesinin 21 Şubat 1954 tarihli sayısının üçüncü sayfasını görünce, gözlerim faltaşı gibi açıldı.

Koca sayfa, tümüyle **Balıkçı**’ya ayrılmıştı. Üstte, sekiz sütunu kaplayan üç resim var. İlkinde, **Balıkçı** uzun oturmuş, *Demokrat İzmir*’i okuyor. Ortada, Türk basınının değerli kalem-lerinden **Cavit Yamaç**’la görüşüyor Baba. Üçüncü resimdeyse, uzanarak yazı yazıyor.

Sekiz sütuna manşet şöyle:

“Yazı Hayatının Ellinci Yıldönümünü İdrak Eden Türk Edebiyatının Canlı Delikanlısı HALİKARNAS BALIKÇISI”

Ortada, **Balıkçı**’nın simgesi sayılabilecek siyah bereyle çekilmiş siluet resmi; sol alt köşede **Balıkçı**’nın karakteristik bir “konuşan” fotoğrafı; sağ altta, “**Halikarnas Balıkçısı**’nın daimi hali budur” lejandıyla verilen gülen fotoğrafı...

Cavit Yamaç’ın tadına doyumaz röportajının altında da, “*Halikarnas Balıkçısı’nın En Son Hikâyesi*” başlığıyla sunulan “*Yedi Canlı Elif Kız*” adlı öyküsü...

Söz konusu röportaj ve öyküyle, 22 Mart 1954 tarihinde, yine *Demokrat İzmir*’de yayımlanan “**BALIKÇI HAFTASI**” başlıklı haberi *Arşipel*’e almazlık edemedim.

GÖKOVALI

**Yazı Hayatının Ellinci Yıldönümünü İdrak Eden
Türk Edebiyatının Canlı Delikanlısı**

HALİKARNAS BALIKÇISI*

Cavit YAMAÇ

Halikarnas Balıkçısı Martın yirmisinde yazı hayatının ellinci yılını tamamlıyor. İzmir Gazeteciler Sendikası, İzmir'in kadirşinas okuryazarlarının birçoğuyla işbirliği yaparak bu günü ona layık bir şekilde kutlamaya hazırlanıyor. İstanbul ve Ankara'dan, o gün yapılacak edebiyat toplantısına ve şerefine tertip edilen baloya iştirak etmek üzere memleketin en tanınmış muharrirleri ve sanatkârları geleceklerdir. Yani İzmir, o günü, bir **Halikarnas Günü** olarak kutlayacaktır.

Halikarnas Balıkçısı, daha doğrusu kendi adıyla **Cevat Şakir Kabaağaçlı**, muhakkak ki Ege'nin en enteresan adamıdır. 50'nci yazı yılını kutlayacağı haberini duyunca hayretler içinde kaldım. Çünkü, **Cevat Şakir** muhakkak ki sizden ve benden çok daha genç ve dinamik bir halde aramızda dolaşüyor. Onun bütün bu hallerini görünce, insan **Halikarnas**'ın yazı hayatına 1904 senesinde başlamış olmasına bir türlü ihtimal veremiyor.

Türkiye'nin en muhteşem ve en kuvvetli merhabasını çeken **Balıkçı**, 50 yıl kalemle oynamış bir çocuğa benziyor. Fakat, öyle bir çocuk ki, çizdiği her çizgi mükemmel bir sanat eseri oluvermiş.

Memleketimizde, ondan daha iyi denizi bilen, ondan daha iyi İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca konuşan, ondan daha iyi resimden anlayan, biyolojiyi, fizyolojiyi, botaniği ondan daha iyi bilen bir insana rastladım dersem, yalan söylemiş

*) *Demokrat İzmir*, 21 Şubat 1954